SUOMEN ASIANAJAJALIITTO
FINLANDS ADVOKATFÖRBUND

Eduskunta
Lakivaliokunta

1.3.2017

lav@eduskunta.fi

Lakivaliokunnan kuuleminen 2.3.2017

HE 270/2016 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI TUOMIOISTUINLAIN JA ERÄIDEN MUIDEN LAKIEN MUUTTAMISESTA

Suomen Asianajajaliiton nimeämänä edustajana kiitän lakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua käräjäoikeusverkoston uudistamisesta.

Asianajajaliitto on vuonna 2015 vahvistetussa strategiassaan lähtenyt siitä, että korkealaatuisten asianajopalveluiden tulee olla kaikkialla Suomessa niin yksityisten henkilöiden kuin yhteisöjenkin saatavilla. Asianajajaliitto toivoo lakivaliokunnan kiinnittävän huomiota niihin uhkiin, joita käräjäoikeusverkoston karsiminen yksittäisten kansalaisten ja yritysten oikeudellisten asioiden hoidolle aiheuttaa. Käräjäverkoston karsiminen ei tarkoita vain tuomioistuimen katoamista paikkakunnalta, vaan myös muiden oikeudellisten palveluiden merkittävää heikentymistä myöhemmin esitetyllä tavalla.

Toisaalta olemme Asianajajaliitossa halunneet huomioida myös sen tilanteen, että käräjäoikeuksien määrää karsitaan. Esitän sen vuoksi myös Asianajajaliiton näkemyksiä siitä, mitä asioita tulisi huomioida suurempia tuomioistuinyksiköitä muodostettaessa. Pahin uhkakuva olisi, että palveluverkostoa karsittaisiin, mutta toivottuja taloudellisia säästöjä ei syntyisi ja keskittämisen mahdollisuuksia ei hyödynnettäisi riittävästi. Erityistä huolta kannamme etäasiointimahdollisuuksien puutteellisesta kehittämisestä samalla kun perinteistä palveluverkostoa oikeuspalveluiden osalta supistetaan. Etäasioinnin kehittämistarpeet ovat sekä teknisiä että lainsäädännöllisiä.

Yleisiä huomiota uudistuksesta

Käräjäoikeuksien lukumäärää on vähennetty voimakkaasti noin kahden viime vuosikymmenen aikana. Oikeudenhoidon kehitys onkin osaltaan perustellut käräjäoikeuksien määrän vähentämistä. Tällä hetkellä käräjäoikeuksia on 27. Käräjäoikeusverkostoa ei ole voitu jättää oikeudenhoidon uudistusten ulkopuolelle, mutta esitettäessä uusia lakkautuksia on muistettava aiemmin toteutettu toimipaikkojen merkittävä karsinta.

Oikeudellisia palveluita kehitettäessä oleellisinta ei kuitenkaan itsearvoisesti ole toimipaikkojen lukumäärä tai sijainti, vaan se, että kansalaiset saavat aidosti oikeusturvaa. Uhkana on, että tuomioistuinten kuluista säästettäessä päädytään säästämään rakenteissa, mutta aiheutetaan kuluja toisaalle: toisin sanoen esimerkiksi toimitila- ja palkkakulut vähenevät, mutta asianosaisille ja veronmaksajille aiheutuvat kulut lisääntyvät matkakulujen muodossa. Lopullisia säästöjä yhteiskunnalle ei synny.

Asianajajaliitossa olemme erityisen huolestuneita siitä, että maantieteellisten etäisyyksien pidentymisen aiheuttamat kustannukset jäävät oikeudenkäyntien asianosaisten maksettaviksi. Erityisesti tämä koskee niin sanottuja itse maksavia asiakkaita eli ei-julkisen oikeusavun piirissä olevia asianosaisia.

Käräjäoikeuksien lukumäärä

Käräjäoikeuksien lukumäärän suhteen 20 käräjäoikeutta voidaan edellä mainituilla perusteilla pitää vähimmäismääränä. Tämän lisäksi tarvitaan tosiasiallinen sivukanslioiden ja istuntopaikkojen verkosto tukemaan varsinaisilla käräjäoikeuspaikkakunnilla tehtävää työtä. Asianajajaliiton mielestä yli 100 kilometrin käräjämatkat edellyttävät erityisiä perusteluita tuomioistuimen lakkauttamiselle.

Käräjäoikeuksien karsimisen vaikutukset muihin oikeudellisiin palveluihin

Käräjäoikeuksien karsimisen kohdalla kyse ei ole vain tuomioistuimista, vaan myös paikkakuntien muista oikeudellisista palveluista. Yksityiset asianajotoimistot ja valtion oikeusaputoimistot ovat keskittyneet nykyisin pääosin paikkakunnille, joilla on käräjäoikeus.

Verkoston raju karsiminen on kohtalokasta asianajotoimistoille, jotka sijaitsevat paikkakunnilla, joilta käräjäoikeudet lakkautetaan. Aiempien kokemusten perusteella on ennakoitavissa, että toimistot katoavat niiltä paikkakunnilta, joilta käräjäoikeudet poistuvat. Tämän on todennut myös korkeimman oikeuden presidentti *Timo Esko* useaan kertaan. Merkittävä osa näiden paikkakuntien asianajajista on lähellä eläkeikää, ja on epätodennäköistä, että nuoret hakeutuisivat kyseisille paikkakunnille pitämään asianajotoimistoa.

Vaikka tuomioistuinasiat ovat aivan merkittävässä roolissa asianajotoimistojen toimeksiannoissa, niissä palvellaan asiakkaita myös muissa kuin tuomioistuinasioissa. Näitä asioita ovat esimerkiksi perhe- ja perintöoikeudelliset palvelut. Jos asianajotoimiston pitäminen ei ole jollakin paikkakunnalla kannattavaa tuomioistuinasioiden katoamisen myötä, häviävät paikkakunnalta myös muut edellä mainitut oikeudelliset palvelut. Palveluverkoston heikkenemisellä on negatiivinen vaikutus yksityishenkilöiden lisäksi myös yritysten oikeudellisen neuvonnan saatavuuteen.

Sähköisen asioinnin kehittäminen

Käräjäoikeusverkoston esitetty supistaminen pakottaa kehittämään sähköisen asioinnin mahdollisuuksia niin yksityisellä kuin julkisella oikeuspalveluiden sektorilla. Asianajajaliitossa uskomme, että sähköisen asioinnin kehittäminen on tulevaisuutta, mutta toistaiseksi etäpalveluihin liittyy monia käytännön haasteita. Haasteet ovat niin teknisiä kuin juridisia. Monet oikeudelliset asiat on totuttu niin asiakkaiden kuin palveluntuottajienkin taholta tarjoamaan kasvotusten. Niinpä käräjäoikeusverkostoa ei voida karsia ilman, että samanaikaisesti ohjataan merkittäviä taloudellisia resursseja etäasioinnin kehittämiseen. Palveluverkoston karsimista ja etäasioinnin mahdollistamista ei voida tehdä toisistaan erillisinä hankkeina. Toistaiseksi etäpalveluiden kehittäminen on kuitenkin näyttäytynyt enemmän tulevaisuuden visiointina kuin nopeasti jalkautuvina toimintamalleina.

Riittävää ei ole etäpalveluiden kehittäminen valtionhallinnon sisällä, vaan myös Asianajajaliitto on otettava mukaan kehittämistyöhön. Muussa tapauksessa asianajotoimistojen katoaminen ja aidosti toimivien etäasiointimahdollisuuksien puuttuminen vaarantavat riittävän oikeudellisen avun saatavuuden.

Tuomareiden erityisosaamisen lisääminen

Asianajajaliitto on toistuvasti eri yhteyksissä korostanut tuomareiden nykyistä voimakkaamman erikoistumisen tärkeyttä. Syyttäjillä ja asianajajilla ammatillinen erikoistuminen oikeudenaloittain on ollut jo pitkään arkipäivää ja sama tarve on lisääntynyt myös tuomareiden kohdalla. Tuomioistuinten harkittu yksikkökoon kasvattaminen mahdollistaa parhaimmillaan tuomarikunnan erityisosaamisen kehittämisen yksiköiden sisäisesti. Käräjäoikeusverkoston karsiminen ei kuitenkaan ole ainoa tapa tuomarikunnan erityisosaamisen kehittämiseen.

Asianajajaliitossa kannattamme voimakkaasti tuomioistuinhallinnon uudistamista koskenutta selvitysmiesten arviomuistioesitystä, jonka mukaan tuomarinvirkoja perustettaisiin vastaisuudessa yksittäisten tuomioistuinten sijasta myös hovioikeuspiireittäin. Voimavaroja voidaan silloin tarvittaessa kohdentaa niihin käräjäoikeuksiin, joissa niitä kulloinkin eniten tarvitaan. Tuomarit toisin sanoen liikkuisivat tarvittaessa käräjäoikeuksista toisiin väliaikaisen erityisosaamistarpeen niin edellyttäessä (esim. laajat talousrikosjutut).

Tuomareiden nimitysjärjestelmää tuleekin jatkossa kehittää siten, että erityisosaamista kartuttaneen tuomarin asiantuntemusta voidaan hyödyntää yksittäisen käräjäoikeuden tuomiopiiriä laajemmalla alueella.

Yhteenveto

Kansalaisten ja yritysten oikeusturva ja mahdollisuus saada oikeudellisia palveluita täytyy turvata kaikissa tilanteissa. Mahdollisia säästöjä ei saa siirtää oikeuslaitoksen asiakkaiden maksettavaksi. Etäasiointia on kehitettävä voimakkaasti. Lisäksi tuomareiden erikoistuminen voidaan turvata myös muilla keinoin kuin yksikkökokoja kasvattamalla.

Helsingissä 2. maaliskuuta 2017

Hanna Räihä-Mäntyharju
Suomen Asianajajaliiton varapuheenjohtaja, asianajaja

Asianajajaliiton lakisääteisenä tehtävänä on säännellä ja valvoa asianajotoimintaa. Asianajajaliitto on julkisoikeudellinen yhteisö. Se ei ole rekisteröity yhdistys, ammattiliitto tai yrittäjäjärjestö. Asianajajia on Suomessa noin 2 100. Vain Asianajajaliittoon kuuluva lakimies saa käyttää nimikettä asianajaja.